

DE KEERSOPPER

NR 66

juni 2022

OP 'T LOO WAS EERTIJD NOG VAN ALLES TE KOOP

Vanuit een persoonlijke beleving betreffende de neringdoenden schetst Frits van der Heijden de situatie zoals deze was op 't Loo in de 60-er en 70-er jaren van de vorige eeuw. Velen die toentertijd op 't Loo woonden en mogelijk nu nog wonen zullen eveneens met een aha-erlebnis (misschien wel met enige weemoed) terugdenken aan die goeie ouwe tijd, waarin ook het kerkdorp 't Loo nog vele winkels telde.

Deze uitgave van ons kwartaalblad zou men dit keer ook als een 't Loo-special kunnen zien. Na het verhaal over de voormalige buurtwinkels vertelt Theo Antonis immers over de molens die 't Loo ooit heeft gekend en/of voor 't Loo van betekenis zijn geweest.

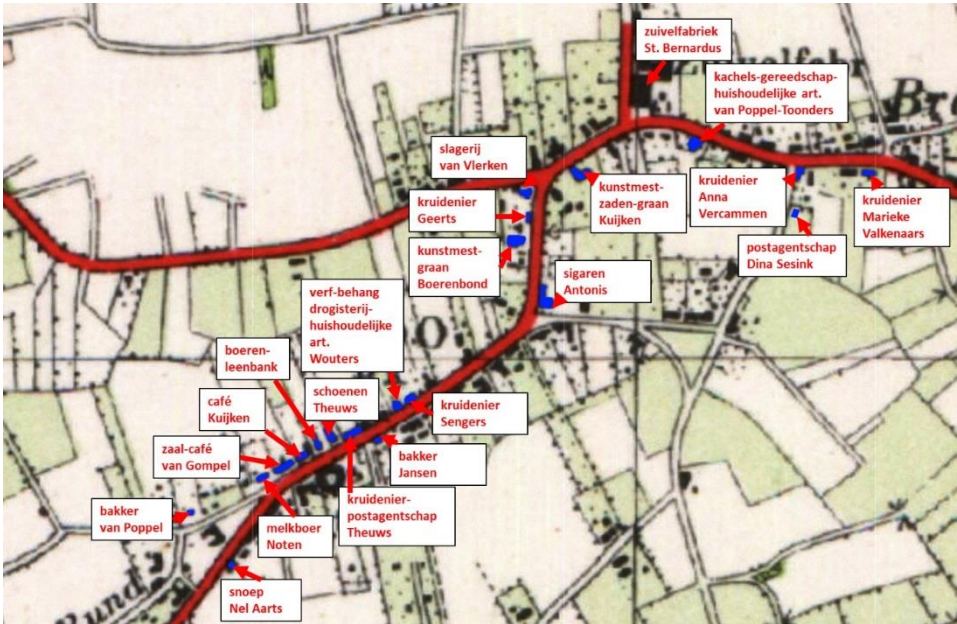
Op de laatste pagina van deze Keersopper een foto van het landschap dat sinds 22 april 2022 om extra aandacht vraagt, sinds Lucas van Dijck er op heeft gewezen dat het terrein op de foto zo'n 625 jaar geleden in relatie stond met de gebroeders Jan en Hubert Bac van Broeckhoven. Zij zouden mogelijk de wereldberoemde schilders Jan en Hubert van Eyck kunnen zijn. In de Keersopper nr. 59 (september 2020) hebben we daar al een artikel aan gewijd, maar door de studie 'Jan en Hubert van Eyck geboren in Bergeijk' zal dat nu ook in ons Bergeijk meer zichtbaar moeten worden.

De redactie van uw Keersopper wenst U weer veel leesplezier.

Martien Veekens (redacteur/vormgever)

DE Teloorgang van de Neringdoenden op 't Loo

Als je over 't Loo rijdt zie je geen supermarkt of andere winkel. De bewoners moeten tegenwoordig naar 't Hof of naar Luyksgestel. Dat was in de jaren '50-'60 van de vorige eeuw wel anders; ik zal ze volgens huisnummer beschrijven.

Het pand op Loo 1 was gebouwd in 1917. Daar woonden Sjaak en Marieke Valkenaars. Vier van hun 6 zonen waren onderwijzer, waarvan 1 broederonderwijzer was. Zoon Jac gaf begin jaren '50 les aan de jongensschool op 't Loo in de 3^e en 4^e klas. Ik heb hem ook als meester gehad. Zijn vrouw Marieke had in de voorkamer een winkel in kruidenierswaren en tabaksartikelen, opgericht in 1927. Het winkeltje van Marieke van Sjaake was een echt buurtwinkeltje. Ze verkocht erwten, bonen, suiker, rijst, margarine, vermicelli, koffie, peekoffie (Buisman) en dergelijke. Tegen de achterwand had ze een stelling met allerlei bakken, waarin ze de waren had opgeslagen. Enkele soorten had ze los en die werden in papieren zakken geschept en afgewogen met de weegschaal die ze op de toonbank had staan. Op een hoek van de toonbank had ze een zak met gedroogde vijgen en als je een boodschap gedaan had, kreeg je een vijf mee. Ze was al niet

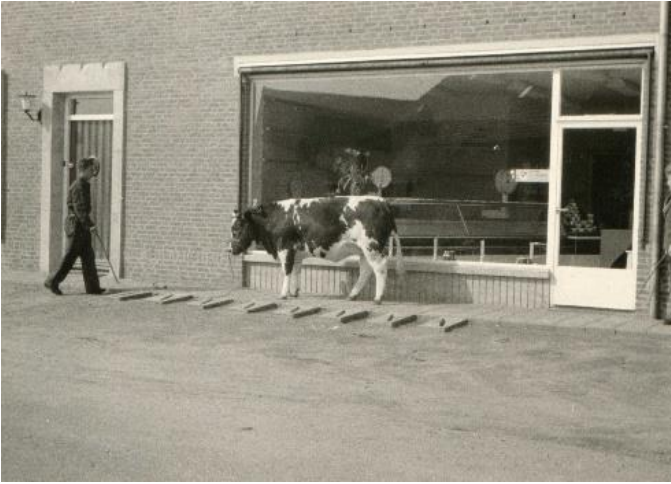
zo jong meer en rond 1960 stopte met haar zaak. Het pand is door de huidige bewoners compleet verbouwd.

Een paar huizen verder op no 11, er stond slechts een boerderijtje tussen, was de volgende kruidenierszaak op de hoek van 't Loo en de Vonderpad. In 1937 had timmerman Jan Vercammen daar een huis gebouwd met daarachter een timmerbedrijf. Anna van Jan van Kam, zoals ze in de buurt genoemd werd, had in het woonhuis ook een kruidenierswinkeltje. Ze verkocht behalve dezelfde artikelen als Marieke op no 1 ook bezems, vegers, dweilen en schoonmaakmiddelen. Wie kent ze nog o.a. Sunlight zeep, Loda en Lodaline. Ongeveer eind jaren '50, begin '60 is ze er mee opgehouden.

Op Loo 38, nu Frakoo, huisde Frans de slachter met Keursslagerij van Vlerken. Samen met zijn vrouw Willy Beeks en zus Toos runde hij de slagerij.

Willy kwam uit het bekende slagersgeslacht Beeks uit Valkenswaard. Hij had aan de Bredasedijk weilanden met een schuilstal, waar hij jongvee hield en vet mestte. Hij slachtte ze zelf als ze bekwaam waren. Het was in die tijd bij slagers de gewoonte om met Pasen een prachtig Paasbeest te slachten. In het hele land werden ze op Paasvee-tentoonstellingen geshowd en dan naar de slager. Dat waren altijd van die grote 'dikbillen'. Op de volgende pagina zien we hem op de foto gezet voor de slagerij. Ook slachtte hij mestkalveren en varkens, die hij kocht bij de boeren op 't Loo. Vet gemest rundvee werd aangeliijnd aangevoerd, maar met varkens was het een ander verhaal. De varkens werden over straat richting de slagerij gedreven. Deze lieten zich echter niet altijd gedwee naar de slachtbank brengen. De omwonenden konden dan ook vaak genieten van de hilarische momenten die daarbij ontstonden. Later zag je wel dat er

halve geslachte varkens uit een koelwagen werden binnen gebracht om die zelf uit te benen. Hij rookte ook achterhammen en als er nog ruimte over was, mocht mensen tegen vergoeding de hammen van de thuisslacht er bij hangen om te roken. Toos was een forse

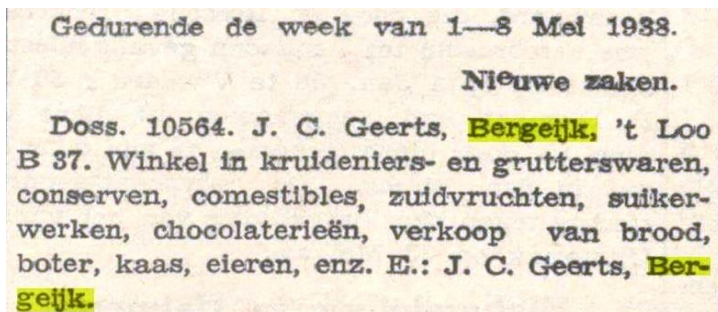
tante en stond meestal in de winkel. Als je snijworst of ander snijvlees moest gaan halen en Toos stond achter de snijmachine dan vroeg ze: wil je ook een schijfje? En passant ging er bij haar ook een stukje naar binnen en zodoende bleef ze wel op gewicht. Toos ging ook met een boekje rond om boodschappen op te halen. Ad van Jan den dekker, bijnaam van Ad Antonis, die in de buurt woonde, mocht deze met de transportfiets met mand gaan bezorgen. Hij werd er slagersknecht, nam later de slagerij over en verhuisde er mee naar 't Hof, naast de Chinees. Toen de gezondheid van Ad hem in de steek liet heeft hij zijn zaak verkocht. Frans van Vlerken was een graag gezien persoon in Bergeijk. Hij was zelfs 41 jaar bestuurslid van Harmonie Echo der Kempen.

Het personeel van Van Vlerken. V.l.n.r. Ad Antonis, Willy van Vlerken, ?, Frans van Vlerken, ?, Toos van Vlerken en Jan Daris (Schoen)

Op Loo 42, vroeger Loo B37, langs Slagerij van Vlerken woonde J.C(ornelis) Geerts (1900-1958), getrouwd met Adriana (Jaan) Geerts-Groenen (1903-1994) met hun gezin in een huis dat gebouwd was 1875. Nelis was chauffeur op 't Stoom en reed meerdere keren per week met zijn tankauto naar Veghel of Rotterdam om er stookolie op te halen. Ook Jaan hield er een kruidenierswinkel op na, die in 1938 werd ingeschreven bij de Kamer van Koophandel.

Jaans winkel was ruimer gesorteerd dan de eerder genoemde winkels. Samen hadden Nelis en Jaan een groot gezin. De oudste

kinderen waren al uitgevlogen, toen Nelis in 1958 op 58-jarige leeftijd stierf. Om de kost te blijven verdienen werd de winkel uitgebreid. Op 29 juni 1960 werd deze heropend. Ze had toen voor die tijd al een ruim assortiment en onder andere ook ijSCO. De eerdergenoemde kruidenierswinkeltjes waren intussen opgedoekt.

Jaan bij de heropening op 29 juni 1960.

Geen van de kinderen wilde de winkel overnemen en Jaan besloot, toen alle

kinderen uit huis waren, om te stoppen. Hoe lang deze winkel exact bestaan heeft weet ik niet, maar hij is rond 1970 gesloten. Frans Bergmans heeft er enige tijd een loodgietersbedrijf gehad en later is er het zwembad van Bart Peeters gekomen.

Op nr. 70 stond de volgende winkel, eigendom van Cees en Jet Sengers. Cees, bij velen bekend als Cees de Centra, bouwde in 1952 een nieuw huis aan het bestaande. In het oude deel had hij zijn Centra winkel. Deze kruidenierswinkel heeft het langst

bestaan. Cees ging ook de deuren langs met het boodschappenboekje om de boodschappen op te nemen. In het begin deed hij dat ook met de transportfiets. Later met de auto. Regelmatig stond een klein bestelwagentje van de verkooporganisatie van Centra voor de deur als wij naar school liepen. De bestuurder zat dan binnen om de bestellingen van Cees op te nemen. Het was een gele Citroën met een lekkere vering en aan de achterkant 2 beugels. De beugels op weg naar school pakten dan die beugels vast en hadden er lol in het wagentje flink op en neer te schudden en dan vlug weg te rennen.

Schuin tegenover de Centra op nr. 77 zat de bakkerij van Kees Jansen of wel Kees den Bakker. Er was nog geen aardgas en Kees stookte de oven met

mutserd. Dit waren gebundelde takken, die in een hoop getast (gestapeld) werden tot een grote mutserdmijt. Achter het huis, langs het vroegere kerkpad van het Achterste Loo, lag zo'n mijt van wel 10 meter lang, een meter of 4 breed en hoog. Deze werd op tijd aangevuld, want de mutserd moest wel gedroogd zijn, voor gebruik. Tegenwoordig bakken ze zoveel verschillende broden, dat je niet weet wat je moet pakken.

Hij bakte roggebrood, tarwebrood, witbrood ofwel mik, krentenmik, vlaaien en vlaaibodems. Die kon je thuis zelf naar eigen keuze opmaken. Hij maakte op het eind van het jaar ook een soort peperkoek met 'Gelukkig Nieuwjaar' erop. Bij het wit brood had hij ook melkbrood. Daarin gebruikte hij biest, de eerste melk van een koe die net gekalfd had. Die heb ik er zelf nog ooit naar toe gebracht. Aan de onderkant van die broden zat een witte eetbare sticker met "Melkbrood" erop. Hij bezorgde het brood met de transportfiets met mand. Op een gegeven moment is Kees gestopt en zat 't Loo zonder bakker.

Niet lang, want de jonge Leo van Poppel bouwde aan de Frater Romboutsstraat 16 een nieuwe bakkerij, waarbij de ovens met gas gestookt werden. Na een aantal jaren is Leo met zijn bakkerij naar Westerhoven verhuisd en bezorgde vandaar uit ook op 't Loo.

Eind jaren '50 was er nog wel een snoep- en koekwinkeltje op Loo 105 van Nel Jansen-Aarts. Het "winkeltje van Nel Aarts" was zeer geliefd bij de jeugd. Het is na een aantal jaren opgedoekt.

Sluiting Postagentschap aan de Vonderpad

Zoals velen zich misschien nog kunnen herinneren werd op 2 januari 1969 op de Vonderpad een postagentschap gevestigd. Mevrouw Sesink werd de drijvende kracht achter dit agentschap. Gedurende vijftien jaren heeft zij haar werkzaamheden met de nodige inzet en plezier verricht, en had hierbij samen met haar man ook nog de zorg voor zeven opgroeiende kinderen en een kruidenierswinkel.

In de '50 er jaren had Friedje Aarts op de hoek van de Weebosserweg met de Oude Postelseweg een buurtwinkeltje met kruidenierswaren. Hij had een wit paardje voor zijn wagentje staan waarmee hij kruidenierswaren op 't Loo, maar ook op de Weebosch, rond bracht. Als hij iets niet bij had, waar om gevraagd werd, dan moest een van zijn tweelingzonen, Jan of Piet, na schooltijd met de fiets naar 't Hof om dat te gaan halen en volgens Piet ook gaan bezorgen. Hij kon van alles leveren.

In 1969 werd het postagentschap op 't Loo overgedragen aan Dina Sesink op de Vonderpad. Dina had daar sinds 1965 een winkel in kruidenierswaren met ook vleeswaren voor broodbeleg, snoep, ijs, bier en frisdrank. Ze verkocht

daarbij ook textiel zoals jeans, bloezen en truien. Met de nodige inzet en veel plezier runde zij haar zaak en samen met haar man, had ze ook nog de zorg voor haar zeven opgroeiende kinderen. Na het verlies van haar man heeft is ze nog een aantal jaren doorgegaan met haar werk waardoor ze de nodige afleiding had. Gedurende 15 jaar heeft ze met veel toewijding haar werk bij de PTT gedaan en op 28 oktober 1974 heeft ze de laatste handeling verricht en is ze gestopt.

Buiten alle genoemde kruideniers waren er ook nog andere winkels. Aan het begin van de Frater Romboutsstraat, waar nu de Terlostraat is, woonde Pietje Noten. Pietje was de melkboer van 't Loo. Hij haalde verse melk op 't Stoom en andere melkproducten werden door Campina geleverd. Je kon bij hem mulk (karnemelk) en mulkepap (karnemelksepap of gortpap) ook aan huis afhalen Hij heeft zijn melkwijk overgedragen aan

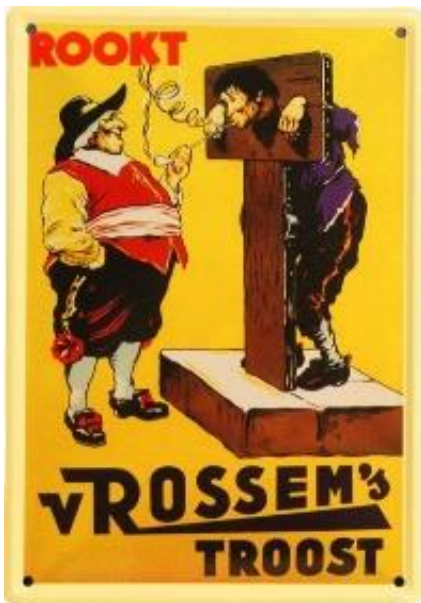
Theo Buijtels, die deze weer doorgaf aan zijn zwager Nico Ham van de Weebosserweg. Nico heeft nog een aantal jaren met een rijdende winkel rondgereden op 't Loo, de Weebosch en Luyksgestel.

Op de hoek van 't Loo en de van de Tillaartstraat (no 38) was sigarenmagazijn Antonio. Dit pand, links op de foto was gebouwd door Godefridus Aarts. Op de gevel zijn de muurankers met de letters **G** en **A** te zien. Toon Antonis werkte op het sigarenfabriek in Valkenswaard. Zijn

vrouw Marie deed de winkel en verkocht sigaren, sigaretten, tabak en wat snoep . Sigaren o.a. van de Hofnar, Willem II, Elisabeth Bas, Velasques. Sigaretten met de gekste namen zoals Chesterfield, Chief Wip, Cross, Hunter, Lucky Strike, North State, Roxy en vele andere.

Mijn vader rookte een pijp en daarvoor moesten wij regelmatig een pak Roode Ster pijptabak gaan halen. Dat waren pakken van 250 gram. Op een gegeven moment is het sigarenmagazijn veranderd in de Antoniobar, een echt dorpscafé. Nog later werd het Den Eik en tegenwoordig is het gesloten en de geplante eik is ook verdwenen.

Naast de Centra op no 72 woonde Bertha Wouters (1906-1989). Haar man Leo (1905-1941) heeft in 1935 het huis gebouwd en is er een schildersbedrijf in begonnen. Zijn werkplaats had hij in het achterste gedeelte van het gebouw.

Voorin rechts van de voordeur was de winkel voor de schildersspullen. Ze verkochten verf, kwasten, behangpapier en glas. Haar man Leo overleed in 1941 en Bertha bleef met 3 jonge meisjes achter. Om het schildersbedrijf voort te zetten had ze 1 man (Frans Bruininx) in dienst.

Enkele jaren na de dood van haar man kreeg Bertha erkenning als drogist. Ze had daar wel heel veel moeite voor moeten doen. Ze was er ook erg trots op want ze had zelfs “De Gaper” boven de deur hangen, te zien op de sluitingsfoto. Langzamerhand ging ze behalve verf en behang ook andere dingen verkopen, zoals drogisterijartikelen, speelgoed en huishoudelijke artikelen. Ze had te weinig ruimte voor opslag en gebruikte daar de goei kamer en de slaapkamer voor. Omdat de winkel te klein werd volgde een

verbouwing, die in 1953 klaar was.

Bertha trots in de deuropening in 1955.

In de drogisterij had ze ook Eau de Cologne, of wel op zijn

Bergeijks “Onjeklonje”, lekkere snoepkes en pinda’s. Tegen Sinterklaas had ze volop speelgoed in de etalage staan. Als we op 6 december naar school gingen, werd eraan elkaar gevraagd hoe laat sinterklaas geweest was. Bij ons niet zo vroeg, maar bij de kinderen vlakbij Bertha Wouters was hij altijd heel vroeg. Geen wonder want als de Sint bij Bertha buiten kwam waren zij als eersten aan de beurt. Wij onnozels traptten er ook nog in. Bertha’s dochter Annie is in 1960 een drogisterij begonnen aan de Mr. Pankenstraat op ’t Hof en later ook met speelgoed, waar de nazaten nog

haar winkel is als laatste op 't Loo verdwenen in het voorjaar van 1990. Dochter Annie heeft het pand gekocht en woont er heden ten dage nog.

steeds een prachtige zaak hebben. Bertha heeft tot op hoge leeftijd haar winkeltje behouden en is in 1989 overleden Hierop volgde de uitverkoop en

Enkele huizen verder op Loo 84 woonden drie vrijgezelle dames Theuws. Hun vader Leo Theuws (1868-1950) was schoenmaker. Greet en Jo waren onderwijzeres en no 3 Miet (1903-1995) beheerde het 'postkantoor' met een winkeltje erbij. Het was eigenlijk maar een postagentschap. In die tijd kon je sparen door middel van zegels plakken. Zegels kon je kopen voor 10, 25, 50 en 100 cent. Omdat juffrouw Greet op 't Loo en juffrouw Jo op de Weebosch aan school stonden, gebeurde dat op school. Als je een of meerdere volle kaarten had kon je daarmee naar het Postkantoor en werd de waarde bijgeschreven in je boekje van de Rijkspostspaarbank.

In haar winkeltje verkocht ze wat kruidenierswaren o.a. kaas. Verder ook het wasmiddel “Persil”. Als je voor de toonbank stond keek je op een grote Persilposter met “Een kind kan de was doen”. Verder had ze aan de rechterkant in haar winkel rekken met stof. Het was stof voor de thuisnaaisters, wat heel gebruikelijk was in die tijd. Het was voornamelijk blauwe katoen voor werkoveralls, grijze keper voor boerenkielen en

velours of ribstof, want velen, vaak de ouderen, droegen een Manchester of floeren broek. De blauwe overalls werden niet vlug weggegooid; als er een gat in zat werd er een

lap overheen gestikt en later nog wel vaker. Het waren dan net carnavalspakken met de verweerde lappen in verschillende kleuren blauw. Toen Miet op leeftijd was in 1969, stopte ze; het postagentschap werd overgenomen door Dina Sesink op Vonderpad 5.

De broer van de dames, Jan Theuws, de Schoenmaker, woonde ernaast op Loo 86. Hij volgde zijn vader op als schoenmaker en verkocht ook schoenen. Aan de zijkant van zijn huis was zijn schoenlapperij. Daar zag je hem schoenen verzolen en hakken plaatsens. Toen zijn gezin groter werd is hij gestopt, omdat er meer inkomsten moesten zijn en heeft ander werk gezocht op de Ploeg in Bergeijk.

Langs de schoenmaker op no 88 (nu Meezenhof) was de Boerenleenbank van 't Loo met kassier Frans Kuijken. In de voorkamer had hij zijn kantoor en kas. Als we thuis huishoudgeld nodig hadden en mijn vader had het druk, dan schreef hij vlug een briefje met handtekening en dan mocht ik bijvoorbeeld 25 gulden gaan halen. Dat kon toen allemaal ook al was je nog maar een jaar of 12.

Langs de Boerenleenbank op no 90 was het café ‘De Kroon’ van Harrieke Kuijken. Een echt dorpscafé, later overgenomen door Toon Sengers (Toon van Stante), die er de Ponderosa-bar met een friettent oftewel een cafetaria van maakte. Later is die overgenomen door de familie Bogers en enkele jaren nadien opgedoekt.

Het enig overgebleven café op ’t Loo, Loo 92, is daar weer langs. Vroeger van de familie Manders. Dochter Trees was getrouwd met Piet van Gompel. Rond 1950 deden ze een grote verbouwing. Ze bouwden een mooie zaal met podium, waar vele toneeluitvoeringen zijn gehouden. In Zaal van Gompel werd om de andere week op zondagavond gedanst met orkest. De ene week bij Van Gompel, de andere week bij De Gouden Leeuw van Piet en later Charles Verhees op ’t Hof. Daar zijn menige stelletjes ontstaan. Met de kermis lieten Piet en Trees een Belgisch mortierorgel neerzetten wat altijd heel gezellig was en veel bezoekers trok. Piet had daarbij een bus waarmee hij personeel van de Hofnar vervoerde. In de bus was geen verwarming, dus in de winter werden er gaskacheltjes ingezet om de

ergste kou tegen te gaan. De schooljeugd werd met Koninginnedag ingeladen en dan naar het gemeentehuis gebracht voor de aubade. Harmonie Echo der Kempen is

meerdere keren vervoerd met bovenstaand voertuig.

Op Loo 25-27 staat een gemeentelijk monument met **van Poppel - Toonders** op de voorgevel. In 1922 trouwde Cornelis (Kees) van Poppel met Hendrica (Drieka) Toonders en bouwde hij naast zijn smederij een winkelwoonhuis. Daarin verkochten ze hoofdzakelijk fietsen, kachels, potten en pannen. De smederij stond links van dit pand, achter een grote

lindeboom, die er nu nog steeds staat. Ik kan me het gebouw nog goed herinneren, want ik heb er tot mijn achtste jaar schuin tegenover gewoond. In dat pand, dat op een langgevelboerderij leek, was de smidse aan de linkerkant en rechts waren enkele vertrekken, mogelijk het vroegere woonhuis. Kees en Drieka hadden maar één dochter, Jo (1923- 2011). Kees de Smed was een fervent liefhebber van de wielersport, waar Bergeijk in vooroorlogse jaren om bekend stond met zijn eigen wielersbaan. Hij reed iedere 14 dagen met een bus vanuit Valkenswaard naar Antwerpen. Voor 35 cent per man kon je mee naar het sportpaleis voor de koppelwedstrijden. Vandaar dat het niet zo verwonderlijk was dat hij Gazelle fietsen verkocht. Ondanks dat Kees in december 1946 overleed werd de smederij voortgezet, met onder andere het beslaan van paarden, allerlei laswerkzaamheden en ook taxi rijden. Bernard Pas was de belangrijkste werknemer in die tijd, maar er werkten ook geregeld jonge

Bergeijkenaren als leerling. Kees Moeskops van Moeskops Constructie was er een van, die later in de Broekstraat een eigen smederij met fietsenwinkel begon. Anderen waren Jan en Janus Bergmans.

Jan begon enkele jaren later in het rechtergedeelte van de smederij een loodgietersbedrijf. Weer later verhuisde hij naar 't Hof, waar hij een werkplaats en een winkel in huishoudelijke artikelen begon, waar later de Alhambra bar was en nu de Poolse winkel. Hij ging toen ook putboringen doen met zijn broer Janus. In het rechtergedeelte van de smidse is nog een jonge ondernemer begonnen, namelijk Piet van Gerwen, de overbuurjongen van de smederij. Hij startte er een elektriciteitszaak, die later naar Luyksgestel verhuisde en overgenomen is door Jan van der Meijden. Die smederij is toch wel belangrijk geweest voor latere ondernemers in Bergeijk. Dochter Jo trouwde met Adriaan Dirks (1925-1997) en in 1960

werd het winkelpand aan de oostzijde uitgebreid. Vanaf toen kon men er ook gereedschap en aanverwant materiaal kopen. Adriaan liet een nieuwe werkplaats bouwen langs de winkel en de oude smidse werd gesloopt. Hij deed geen smeedwerk meer, reed geen taxi meer en deed alleen nog fietsreparaties en winkel verkoop. Al zo lang ik weet, stond er een ESSO benzinepomp voor het pand, waar de jeugd ook brandstof kon halen voor hun brommers. Ook kwam er een sigaretten automaat aan de muur zoals je ziet op de foto. Bij gebrek aan opvolging is de zaak opgeheven en heeft Jo uitverkoop gehouden. Ondanks dat er geen smederij meer was is het altijd 'Jo de smed' gebleven. Het pand (gemeentelijk monument) is tegenwoordig gesplitst in twee woningen.

Er woonden toen op 't Loo nog veel boeren en die hadden ook nog veevoer en zaden nodig. Voor veevoer kon je terecht bij meelhandel Willem Noten, Loo 93 (overgenomen door Jo Simons), de Mulder (Antoon Kuijken) en de Boerenbond. Bij de Mulder en de Boerenbond kon je ook kunstmest, zaaizaden en afrasteringsmaterialen kopen. Voor kolen kon je naar de Boerenbond en naar Jantje Daas op de Weebosserweg.

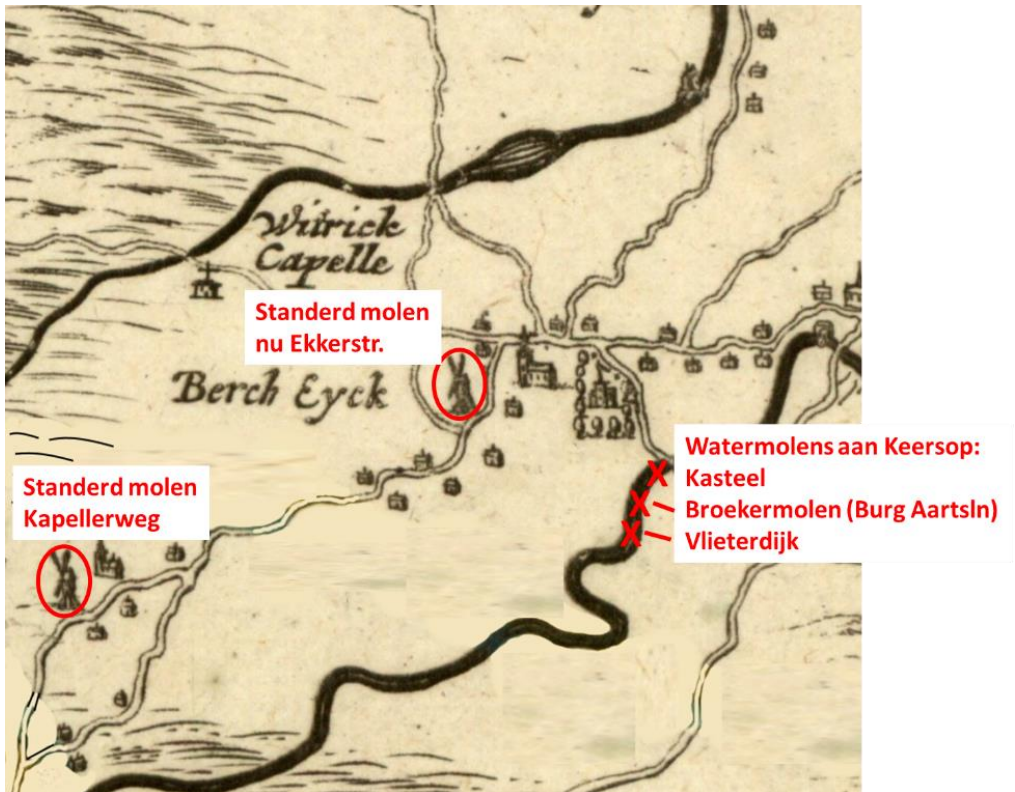
Al bij al is er, anno 2022, op 't Loo niet veel meer te koop, behoudens fietsen, auto's, benzine, grasmaaiers, tuingereedschap, tenten, en veevoer.

Frits van der Heijden

- *Piet Aarts was een gerespecteerd lid van Heemkundekring Bergeijk en is in 2019 overleden.*
- *Met dank aan Theo Antonis, Koos Valkenaars, Kees Geerts en de familie Sesink.*

MOLENS OP 'T LOO

Molens speelde vroeger een belangrijke rol bij de voedselvoorziening. Ze waren nodig voor het malen van het graan en zorgden zo voor het meel om brood te bakken. Ook werden molens gebruikt voor het persen van oliehoudende zaden (raapzaad, koolzaad en lijnzaad). Deze olie werd gebruikt voor bakken en braden van voedsel en als brandstof voor de olielampen. Aanvankelijk volstond men om het graan of zaad tussen twee stenen te pletten. Dit gebruik werd opgevolgd door het gebruik van wrijfstenen, waarbij ossen of paarden werden gebruikt om de stenen te draaien. Zo ontstond de rosmolen (molen aangedreven door paarden).

Vanaf de middeleeuwen komen wind- en watermolens in zwang. De hertog, de kasteelheer en de abdij waren vermogend genoeg om zulke molens te bouwen. Om te voorkomen dat de molens renteloos zouden blijven staan werden de omwonende boeren gedwongen er gebruik van te

maken, omdat bij wet geregeld was dat de eigenaar van de molen tevens de zeggenschap had over wind en of water. In 1798 vervielen deze rechten. Na de opheffing en aanpassing van de belastingreglementen kon men vrijelijk molens bouwen.

Locaties van sommige molens zijn uit archiefstukken te herleiden. Van weer anderen kan een link gelegd worden naar oude veldnamen. Veldnamen die kunnen verwijzen naar molens, die hier ooit hebben kunnen staan. Vaak zullen dit kleinere molens zijn geweest, die de concurrentie met de grotere verloren. Deze kleine molens werden vaak aangedreven door paarden. Deze rosmolens zijn uitgebreid gedocumenteerd in de beschrijvingen van de geschiedenis van onze buurgemeente Lommel. De boeren van 't Loo zullen hun graan hebben laten malen in de standerdmolen aan nu de Ekkerstraat, de standerdmolen aan de Kapellerweg te Luyksgestel (deze standerdmolen is later vervangen door 'de Grenswachter') en een van de watermolens langs de Keersop. Als eind 15de eeuw de watermolens zijn verdwenen blijven de standerdmolens over. Rond 1910 komt er nog een mogelijkheid bij; de standerdmolen op de Weebosch.

P.N. Panken vermeldt in zijn dagboeken dat P.J. van Hout een oliemolen heeft gekocht en deze opbouwt op 't Loo aan wat nu de Bredaschedijk heet. In 1856 was hij in gebruik. Na het overlijden van P.J. van Hout in 1862 werd de molen publiek verkocht. De molen zou zijn overgenomen door Toon Kuijken (1817-1883). Hiermee kreeg hij de bijnaam 'Toontje olie'.

In de dagboeken van P.N. Panken lezen we ook dat op 23 februari 1897 de eerste steen van een wind-graanmolen op 't Loo werd gelegd. Op 4 maart vermeldde hij dat de molen al een hoogte heeft bereikt van 3 meter.

De molen; een beltmolen ook wel bergmolen, omdat het een molen was die op een kunstmatig opgeworpen heuvel stond. Het ontwerp van deze molen toonde een grote gelijkenis met 'de Deen' aan De Rijt te Luyksgestel. Het werd een stenen molen met een ronde bovenkruier (de kap met wiekenkruis is in het horizontale vlak draaibaar). Het kruiwerk was van het

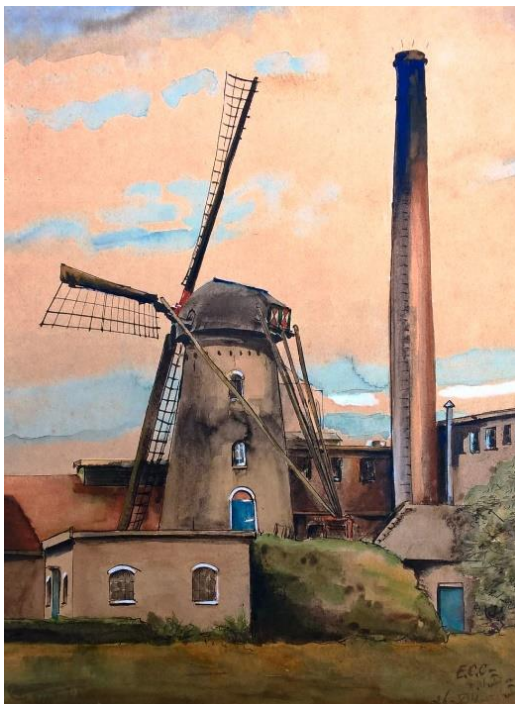
type buitenkruier (aan de achterzijde van de kap zit een constructie waarmee de kap met wieken te draaien is). De afstand van de ene wiektop naar de top van de tegenoverliggende wiek was 25,5 meter.

In 1914 werd naast de molen begonnen met de bouw van de Stoomzuivelfabriek St. Bernardus. Maar zoals we zullen zien het boterde niet altijd tussen het Stoom en de molenaar(s).

Gedurende de tijd dat de molen bestaan heeft kwam hij een aantal malen in het nieuws. Zo vond er in het najaar van 1923 een ongeluk plaats, waarbij het vijfjarig zoontje van de molenaar A.P.J. Kuijken het slachtoffer werd. In het vakblad van de graanverwerkende en diervoederindustrie 'De Molenaar' van 23 december 1931 is het verhaal te lezen van de pogingen van het Stoom om in het bezit te komen van de molen. Hierbij een korte samenvatting.

Eind november 1931 maakte molenaar Josephus Kuijken (1876-1938) bekend dat hij de molen wilde verkopen om elders mede-eigenaar te worden van een fabriek. Het bestuur van de coöperatieve zuivelfabriek zag zijn kans schoon en probeerde voor een appel en een ei eigenaar te worden. Hierbij werd het volgende spel gespeeld. Een bestuurslid raadde de boeren aan een coöperatieve maalderij van de Veghelse Handelsvereniging aan te vragen. Op 4 december vergaderde het bestuur van de Boerenbond en werd besloten om die weg op te gaan. Op 15

december kwam een deskundige de situatie beoordelen. Na een onderzoek concludeerde hij dat de molen niet gebruikt kon worden als maalderij voor de Boerenbond en dus geen waarde had.. Hij schatte de waarde van de grond op hoogstens f. 1500,-. Ondertussen besloot het bestuur van de zuivelfabriek in hun vergadering van 19 december om f 1.000,- per lopense te bieden als de molen afgebroken was. Bleef de molen staan dan zou f 500,- betaald worden. Dit opzetje van het Stoom mislukte. De molen werd gekocht door Antoon Kuijken (1901-1982), die nog wel brood zag in de molen. Drie jaar later trouwde hij met Anna van Laarhoven, de dochter van Theo van Laarhoven (1866-1954). Hij was de molenaar van de standermolen van Bergeijk.

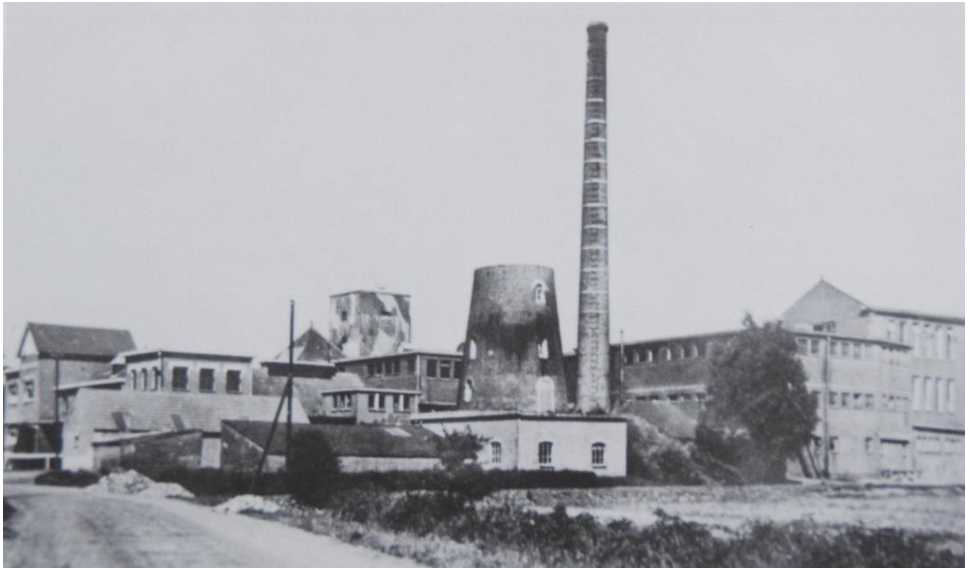
De zuivelfabriek bouwde rond de molen het ene gebouw na het andere, waardoor de molenaar hinder ondervond om de wieken te laten draaien. In 1935 riep hij de hulp in van de Vereniging van Molenaars. Deze deed een beroep op de gemeente om het belang van de molen beter in het oog te

houden bij de wind-belemmerende uitbreidingen van de zuivelfabriek. Veel heeft dit niet geholpen.

De molen is ook bekend van de iconische foto's van vliegtuigen op weg naar Market Garden tijdens de bevrijding in 1944

Na de oorlog in 1946 geeft de molenaar de

strijd tegen de wind-belemmerde uitbreidingen van het Stoom op en werd de kap en het wiekenkruis verwijderd en de drijfkracht in de molen op een andere manier voortgezet.

In 1950 viel de molen alsnog ten prooi aan de uitbreidingsdrift van het Stoom. In 1952 is de molen gesloopt. Verschillende onderdelen van de molen werden verkocht om de door de oorlog beschadigde molen 'De

'Volksvriend' in Liessel te restaureren.

Op de foto het afvoeren van de onderdelen naar Liessel.

Ter vervanging van de beltmolen

werd aan de overzijde van de straat (Loo 43) een moderne elektrische maalderij gebouwd. Het architectenbureau Franken en Baart uit Valkenswaard maakte het ontwerp. Dit architectenbureau ontwierp ook vrij identieke maalderijen in Berlicum en Overloon. Beide panden zijn inmiddels gesloopt. De maalderij op 't Loo werd daarmee, mede vanwege zijn markante vormgeving een uiterst zeldzaam voorbeeld van een maalderij uit de periode direct na de Tweede Wereld Oorlog. Het is ook de enige overgebleven elektrische hamermolen van Noord Brabant. Tevens vormt zij een tastbare herinnering aan de industriële ontwikkelings-geschiedenis van Bergeijk.

De nieuwe maalderij is na ruim zestig jaren niet meer in gebruik. Om zijn historische betekenis is zij geplaatst op de gemeentelijke monumentenlijst.

In 2020 vestigde in het pand 'Molen 43'; een bedrijf in design en klassieke meubels uit de jaren '50, '60 en '70.

De maalderij Kuijken was niet de enig maalderij op 't Loo. Er waren nog twee andere maalderijen in bedrijf. Aan de weg naar Luyksgestel tegenover de jongensschool St. Bernardus stond ook nog de maalderij van Willem Noten en de derde stond in het pakhuis van de Boerenbond. In 1915 kocht de Boerenbond van 't Loo het pand van de voormalige boterfabriek 'Erica'

om het als pakhuis te gaan gebruiken voor de door de CHV geleverde mengvoeders en kunstmest. In 1932, na de mislukte poging om de molen van Kuijken over te nemen, werd in het pakhuis de maalderij geplaatst. Willem Kuypers werd aangesteld om de maalderij te bedienen. Het pakhuis werd later in gebruik genomen als garage Toonders; thans garage de Wit.

Theo Antonis

Geraadpleegde bronnen:

- Vangheluwe e.a. – Bergeijk in kaart, 2009
- P.N. Panken – Beschrijving van Bergeijk, 1974
- Catalogus cultuurhistorische inventarisatie, 2007
- A.P.G Slenders en J. Bussing – Boerenbond Bergeijk 't Loo en 't Hof, 1996
- Gemeente Bergeijk, algemene gegevens gemeentelijk monument Loo 43
- www.molendatabase.org
- www.allemolens.nl
- www.molen43.nl

Foto Martien Veekens, 10 mei 2022

IN DIT NUMMER

- Op 't Loo was eertijds nog van alles te koop
Martien Veekens pag. 1
- De teloorgang van de neringdoenden op 't Loo
Frits van der Heijden pag. 2
- Molens op 't Loo
Theo Antonis pag. 17

Redactie: info@heemkundekringbergeijk.nl
*Cas van Houtert, Ad Tilborghs, Theo Antonis en
Martien Veekens (tevens vormgeving en productie
in samenwerking met Cees van Thoor)*

Gratis voor leden van de Heemkundekring Bergeijk
Losse nummers: € 4,00 per stuk

ISSN: 2213-820X